

Nr 36

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.; given Stockholms slott den 13 januari 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Riksdagen har genom skilda beslut för tidigare budgetår bemyndigat Kungl. Maj:t att avgöra vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan. I den föreliggande propositionen hemställes (p. 1) om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning jämväl för budgetåret 1956/57 medgiva befrielse från ersättningsskyldighet till kronan. Vidare underställes riksdagens prövning (p. 2—7) sex frågor om befrielse från ersättningsskyldighet.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 13 januari 1956.*

Närvarande

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Torsten Nilsson, vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet och anför härutinnan följande.

1.

Vid anmälan av propositionen 1948: 46 (punkt 1) lämnade föredragande departementschefen en närmare redogörelse för hur frågan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning avgöra ärenden om befrielse från ersättningsskyldighet dittills bedömts av riksdagen. I propositionen 1955: 41 (punkt 1) föreslog Kungl. Maj:t att bemyndigande av enahanda slag som riksdagen tidigare lämnat i detta avseende måtte, med viss för budgetåret 1953/54 medgiven utvidgning av bemyndigandet, givas även för budgetåret 1955/56. I anledning härav lämnade riksdagen enligt skrivelse 1955: 122 bemyndigande åt Kungl. Maj:t att under budgetåret 1955/56 avgöra dels frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörig krigsmakten, dels ock frågor om efterskänkande av fordran, som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstiger 5 000 kronor.

Med stöd av detta och tidigare erhållet bemyndigande har Kungl. Maj:t under år 1955 medgivit befrielse från ersättningsskyldighet på sätt framgår av en förteckning, vilken torde få såsom *bilaga* fogas vid detta protokoll (motsvarande förteckningar över de tidigare, med stöd av riksdagens bemyndiganden, avgjorda ärendena återfinnes såsom bilagor till propositionerna 1946: 82, 1947: 56, 1948: 46, 1949: 145, 1950: 74, 1951: 57, 1952: 54, 1953: 45, 1954: 44 samt 1955:41). Vid dessa ärendens behandling har beaktats vad riksdagen framhållit i skrivelse 1945: 155. Ehuru här avsedda ärenden numera icke uppgår till samma betydande antal som under åren närmast efter beredskapstidens slut, synes dock ärendenas art motivera

det förenklade behandlingssätt, som vinnes om dessa frågor i viss utsträckning kan avgöras av Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill bör enahanda bemyndigande utverkas även för budgetåret 1956/57.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1956/57 avgöra dels frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörig krigsmakten, dels ock frågor om efterskänkande av fordran, som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstiger femtusen kronor.

2.

Kaptenen vid pansartrupperna *C. S. Gustafsson Drake af Hagelsrum* framförde den 13 juli 1950 en kronan tillhörig jeep med för hög hastighet med påföljd, att fordonet kördes av vägen. Därvid åsamkades en medföljande officer allvarlig kroppsskada, varjämte fordonet skadades.

Till följd härav ådömde Skövde tingslags häradsrätt genom lagakraftvunnen dom den 21 november 1951 Drake böter för oaktsamt förande av bil i tjänsten (grov vårdslöshet) och förpliktade honom att utgiva ersättning bland annat till kronan med 7 659 kronor jämte ränta för utlägg till den skadade och för skador å jeepen samt med 478 kronor 75 öre för rättegångskostnaden.

Drake avled genom olycksfall i tjänsten den 26 november 1951 innan domen vunnit laga kraft.

I en den 2 april 1955 dagtecknad skrift har advokaten T. Ljungberg i Skövde, som förordnats till boutredningsman i dödsboet efter Drake, anhallit att boet måtte befrias från den betalningsskyldighet som till följd av nämnda dom åvilar boet gentemot kronan. Ljungberg har härvid åberopat, att Drake efterlämnar, förutom hustrun, två minderåriga barn, att bouppteckningen upptager som tillgångar möbler m. m. till ett värde av cirka 2 700 kronor medan skulderna uppgår till omkring 21 775 kronor, varför boet utvisar en brist av 19 000 kronor, samt att fru Drake och barnen ej har någon som helst möjlighet att likvidera kronans fordran.

Försvarets civilförvaltning och statskontoret har i utlåtanden den 2 och den 27 augusti 1955 förklarat sig icke ha något att erinra mot bifall till framställningen.

Departementschefen

I likhet med myndigheterna har jag icke något att erinra emot att ifrågasvara skuld till kronan eftergives.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva att dödsboet efter kaptenen C. S. Gustafsson Drake af Hagelsrum befrias från föreliggande ersättningskyldighet till kronan enligt Skövde tingslags häradsrätts dom den 21 november 1951.

3.

Vederbörande åklagare yrkade vid Stockholms rådhusrätt ansvar å löjtnanten vid kustartilleriet *G. N. Johnsson* och anförde därvid bland annat: Johnsson hade den 24 juli 1953 vid Vaxholms kustartilleriregemente med en grupp värnpliktiga bedrivit övningar med en 10,5 centimeters luftvärnskanon i fältlavettage. Då pjäsen skulle omläggas från skjutläge till körläge, hade Johnsson, som icke på förhand förvissat sig om hur omlägningsarbetet skulle utföras, av oskicklighet underlåtit tillse att pjäsens markplattor på sätt i instruktionen föreskrives skruvats upp. Detta hade haft till följd att två vid pjäsen anbragta järnspett, då främre och bakre låshandtagen på pjäsen lossats, hastigt överbelastats samt slagit emot och skadat fem värnpliktiga, som haft till uppgift att vid omläggningen under motvikt å spetten överföra pjäsen till körläge. Vid tillfället ådrog sig tre av de värnpliktiga skador av sådan beskaffenhet, som avses i 14 kap. 12 § strafflagen.

Johnsson vitsordade riktigheten av åklagarens uppgifter men bestred åtalet och anförde därvid bland annat följande.

Han hade icke erhållit utbildning beträffande omläggning av ifrågasvarande kanon. Artilleriregementet och beskrivningen beträffande kanonen hade ej varit så utformade, att han av dem med säkerhet kunnat inhämta, hur omläggningen från skjutläge till körläge skulle utföras. Den 20 juli 1953 hade Johnsson erhållit besked att utbildningen av det förband han tillhörde i omläggning av 10,5 centimeters luftvärnskanoner skulle påbörjas. Utöver Johnsson hade endast två instruktörer stått till förfogande för denna uppgift. Johnsson hade ansett att han efter studium av teknisk beskrivning över kanonen och artilleriregemente beträffande tjänsten vid denna pjäs skulle kunna leda utbildningen. Han hade därför de närmaste kvällarna studerat dessa handböcker. Den 24 juli hade utbildningen börjat. Till en början hade Johnsson upprepade gånger genomgått manskapets uppställning och vad varje man skulle utföra i anledning av varje särskilt kommandoord vid omläggningen. I artilleriregementet funnes angivet vilka moment, som inginge i omläggning från körläge till skjutläge, i vilken ordning de skulle utföras samt vilka kommandoord, som skulle avges. För omläggning från skjutläge till körläge funnes däremot i reglementet endast föreskrivet, att betjäningen med visst undantag skulle arbeta på motsvarande sätt som vid omläggning från körläge till skjutläge. Denna föreskrift vore ej fullt korrekt, enär arbetsmomenten icke till alla delar kunde utföras i exakt motsatt ordning. På grund av anvisningarnas knapphändighet hade Johnsson felaktigt fått den uppfattningen att låshandtagen

kunde lossas, innan markplattorna höjts. Han hade därför när omläggningen skulle verkställas kommenderat »loss» utan att först ge order om att markplattorna skulle höjas och kontrollera att så skett. Följden hade blivit att omlägningsfjädrarnas hela kraft kunnat utlösas utan att motverkas av den å hjulen vilande pjäsens tyngd och att hjulen fällts ned med väldig kraft, varvid även spetten följt med och skadat flera av de värnpliktiga, som höllo i dem. — Efteråt hade Johnsson erfarit, att flera olycksfall inträffat under liknande omständigheter som de nu ifrågasvarande samt att vid armén särskilda varningsskyltar åsatts kanonerna för att framhålla vådan av ett sådant förfarande som Johnsson tillämpat. Dylika skyltar hade numera även anskaffats vid kustartilleriet. Johnsson ansåge, att det inträffade vore att helt tillskriva hans bristande utbildning, för vilken han ej vore ansvarig, samt den oklara framställningen i artillerireglementet. Han ansåge, att det varit påkallat att i reglementet införa en uttrycklig varning för att vid övergång från skjut- till körläge omlägga låshandtagen, innan markplattorna höjts.

Rådhusrätten, som tagit del av nämnda artillerireglemente och beskrivning över kanonen, uttalade i dom den 4 december 1953 bland annat: Rådhusrätten finner, att anvisningarna för omläggning från skjut- till körläge i reglementet och beskrivningen icke utformats med den tydlighet och utförlighet, som varit önskvärd med hänsyn till förfarandets riskfyllda och jämförelsevis komplicerade beskaffenhet. Johnsson måste emellertid som officer ha varit väl medveten om de risker, som måste vara förbundna med en omläggning av det ifrågasvarande slaget. Då han saknade varje som helst praktisk erfarenhet beträffande omläggningen av denna pjäs borde han, därest det efter genomgången av de ifrågasvarande handböckerna hos honom kvarstod någon tvekan eller osäkerhet om hur omläggningen skulle genomföras — vilket får antagas ha varit fallet — ha vänt sig till de övriga vid förbandet tjänstgörande instruktörerna eller till annan personal för att erhålla nödiga praktiska anvisningar, innan han själv övertog ledningen av omläggning. Skulle det ej ha varit möjligt för honom att erhålla erforderlig praktisk handledning, innan utbildningen skulle vidtaga, borde han till en början ha avhållit sig från att självständigt leda en utbildningsgrupp och åsett någon av de övriga instruktörernas genomgång av omläggningen. Genom att icke förfara på sätt som angivits utan trots saknaden av erforderlig underbyggnad själv leda omlägningsarbetet har Johnsson gjort sig skyldig till försummelse och visat oförstånd. Omständigheterna få emellertid anses mildrande. — Rådhusrätten, som fann att Johnsson genom sin försumlighet vållat de skador som åsamkats förenämnda tre värnpliktiga, dömde Johnsson för vållande till kroppsskada, som i 14 kap. 12 § strafflagen sägs, till disciplinbot för tolv dagar med 5 kronor 60 öre för dag.

Svea hovrätt, där Johnsson yrkade frikännande, fann i dom den 25 maj 1954 ej skäl att göra ändring i rådhusrättens dom. Hovrättens dom vann laga kraft.

Enligt dom den 16 september 1954 har Stockholms rådhusrätt förpliktat Johnsson att på grund av förenämnda olyckshändelse utgiva ersättning till två av de skadade med tillhoppa 300 kronor samt att ersätta rättegångskostnaderna med 130 kronor jämte domslösen. Härjämte har rådhusrätten genom dom den 14 februari 1955 förpliktat kronan att på grund av olycksfallet, utöver tidigare utbetald ersättning om 430 kronor, utgiva ersättning till den tredje av de skadade med 200 kronor jämte ränta samt att ersätta rättegångskostnaderna med 160 kronor jämte domslösen. Försvarets civilförvaltning har till de skadade utbetalat angivna ersättningsbelopp om tillhoppa (300 + 430 + 200 =) 930 kronor mot det att vederbörande å kronan överlåtit sin motsvarande fordran gentemot Johnsson.

I en den 31 mars 1955 dagtecknad skrift har Johnsson — sedan civilförvaltningen avkrävt honom gottgörelse för den utbetalade ersättningen om 930 kronor — anhållit att bli befriad från sålunda föreliggande ersättningskyldighet till kronan. Johnsson framhåller därvid att domstolarna funnit omständigheterna mildrande bland annat enär anvisningarna i artillerireglementet och beskrivningen över kanonen icke utformats med erforderlig tydlighet och utförlighet. Johnsson anför vidare: Han är gift och har i äktenskapet ett minderårigt barn. Han har ej några nämnvärda tillgångar utöver bohaget och uppbär icke annan inkomst än sin lön som officer. Hustrun saknar egna tillgångar och har ej några inkomster. Han kan därför endast genom månatliga löneavdrag återbetala det av civilförvaltningen utlagda beloppet, vilket dock skulle medföra stora ekonomiska svårigheter för familjen.

Försvarets civilförvaltning anför i utlåtande den 3 maj 1955 att Johnsson har att själv svara för den målsägandena tillerkända ersättningen för rättegångskostnader med 130 kronor jämte domslösen. Med hänsyn härtill och till de i rådhusrättens domskäl åberopade förmildrande omständigheterna har ämbetsverket intet att erinra emot att kronans krav nedsättes till förslagsvis 100 kronor.

Statskontoret förklarar i utlåtande den 26 maj 1955 att Johnsson synes vara i stånd att fullgöra återbetalningsskyldigheten. Skulle skäl dock anses föreligga att i viss utsträckning tillmötesgå ansökningen, bör kravet icke nedsättas till lägre belopp än 300 kronor.

Departementschefen

Av utredningen framgår att Johnsson, ehuru han satts att vid olycksfallet tjänstgöra som instruktör, dessförinnan icke erhållit någon praktisk utbildning i den del av övningen — omläggning av luftvärnskanon från skjut- till körläge — som gav upphov till olyckan. Vidare har domstolarna, som funnit omständigheterna mildrande, förklarat att handböckernas beskrivning av ifrågavarande arbetsmoment ej var tillräckligt tydlig och utförlig. Med hänsyn härtill och då Johnsson i anledning av

olyckan har att svara för honom ådömd disciplinbot och vissa rättegångskostnader, anser jag billighetsskäl tala för att kronans ifrågavarande regressfordran nedsättes, förslagsvis till 300 kronor.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att G. N. Johnsson, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 300 kronor, befrias från kronans återstående regressfordran på grund av förenämnda olyckshändelse den 24 juli 1953.

4.

Vederbörande åklagare yrkade vid Ångermanlands mellersta domsagas häradsrätt ansvar å fanjunkaren vid trängtrupperna *S. W. Pannell* och kaptenen vid trängtrupperna *C. S. Adolfsson* för tjänstefel och anförde därvid bland annat följande:

Vid inventering av kompaniförrådet vid 3. kompaniet å Norrlands trängregemente under tiden den 23—den 28 maj 1951 konstaterades en brist i utlämnad tyg- och intendenturmateriel å ett sammanlagt värde av 5 303 kronor 45 öre. Bristen hade uppstått under tiden den 26 april 1947—den 28 maj 1951, då Pannell tjänstgjorde såsom kompaniadjutant och Adolfsson såsom kompanichef. Pannell lades till last, att han i egenskap av materielredogörare och i första hand ansvarig för till kompaniet överlämnad materiel visat försummelse i sin tjänst genom bristande vård och tillsyn över materielen. Pannell hade slarvat med kvitton, haft dålig ordning bland dessa samt utlämnat materiel, exempelvis tältmateriel, utan att fordra kvitton. Vidare hade han haft dålig ordning i förrådet (rustkammaren) och haft bristfällig låsanordning å förrådet, till vilket han haft en enkel nyckel, som förvarats i en för övrig kompanipersonal tillgänglig låda. Nyckeln hade han utlämnat till kompanibefäl och värnpliktigt dagbefäl, vilka således utan kontroll av Pannell kunnat bereda sig tillträde till förrådet. — Adolfsson lades till last, att han i egenskap av uppbördskontrollant och i andra hand ansvarig för till kompaniet överlämnad materiel visat försummelse i sin tjänst genom bristande övervakning och kontroll över materielen. Adolfsson hade försummat att årligen inventera till kompaniet för gemensamt bruk utlämnad intendenturmateriel på sätt föreskrevs i intendenturmaterielinstruktionen § 33 mom. 148 i., samt även i övrigt brustit i övervakning och kontroll av kompaniets intendentur- och tygmateriel.

Försvarets civilförvaltning yrkade vid häradsrätten förpliktande för Pannell och Adolfsson att solidariskt utgiva ersättning för den förkomna materielen.

Genom dom den 16 december 1954 dömde häradsrätten Pannell och Adolfsson för tjänstefel till disciplinbot, Pannell för 20 dagar med ett löneavdrag av 6 kronor 70 öre per dag och Adolfsson för 10 dagar med ett löne-

avdrag av 9 kronor 70 öre per dag. Härjämte förpliktades de att solidariskt till kronan utgiva skadestånd med 5 229 kronor 77 öre jämte 5 % ränta därå från den 16 september 1954 till dess betalning sker samt att ersätta kronans rättegångskostnader med 297 kronor 50 öre. Domen vann laga kraft.

I sina domskäl anförde häradsrätten bland annat följande:

Pamnell har erkänt, att han i viss mån gjort sig skyldig till de försummelser, åklagaren lagt honom till last, varjämte han uppgivit följande: Han hade haft den ordning på kvittona han behövde, enär han haft dem i en pärm. Det hade hänt att han lämnat ut materiel utan kvitto i brådskande lägen, exempelvis tältmateriel. I den mån oordning tidigare förekommit hade den berott på att Pamnell saknat handräckning, men då han fått sådan, hade han rättat till oordningen. Till rustkammaren var tidigare dubbla lås, men låset utbyttes, enär det var fel på patentlåset. Tiden då det var ett svagare lås rörde sig om en till en och en halv månad. Nycklarna var två, och dem hade Pamnell på en ståring. Han bar dem för det mesta själv, men det hade hänt att han vid enstaka tillfällen hade dem liggande i en låda. Vid tjänstens slut tog han nycklarna och låste in dem i kassaskåpet, till vilket han själv hade nyckeln. Denna nyckel hade icke varit illa förvarad annat än vid enstaka tillfällen. Det hade hänt, att han lämnat nyckeln till rustkammaren till någon dagkorpral, och det kunde ha hänt flera gånger i veckan. Tältmateriel och övrig intendenturmateriel samt en del motormateriel förvarades i en barack.

På grund av Pannells erkännande och utredningen i övrigt måste det anses styrkt, att de vid inventeringarna uppdagade bristerna uppkommit därigenom att Pamnell i olika avseenden brustit i den vård och tillsyn över materielen som det enligt 33 § 149 mom. intendenturmaterielinstruktionen och tygmaterielreglementet ålegat honom att utöva. Pamnell är förty förfallen till ansvar för tjänstefel i den mån försummelse begåtts inom fem år före den 6 september 1954. För tidigare förbrytelse är straff förfallet jämlikt 5 kap. 14 och 15 §§ strafflagen.

Adolfsson har erkänt, att han icke företagit inventering av den till kompaniet utlämnade, för gemensamt bruk avsedda intendenturmaterielen. Även om Adolfsson, såsom han uppgivit, ej känt till ovanstående föreskrift i 33 § 148 mom. intendenturmaterielinstruktionen har han således genom denna försummelse gjort sig skyldig till upprepade tjänstefel. Såvitt angår tiden före den 6 september 1949 är emellertid straff för denna förseelse förfallet.

Adolfsson har vidare uppgivit: Pamnell hade hållit mycket dålig ordning på kompaniets materiel, varför Adolfsson vid upprepade tillfällen sagt till Pamnell att ordningen måste bli bättre. Tillsägelseerna hade dock ej haft åsyftad verkan för längre tid än högst en vecka för varje gång. Pamnell hade brukat lämna ut nycklarna till kompaniets rustkammare till dagkorpralen eller någon annan värnpliktig, och låtit denne ensam hämta ut materiel från förrådet. Adolfsson hade förbjudit Pamnell att lämna ut nycklarna till någon obehörig, men denne hade ej rättat sig därefter. Pamnell hade varit mycket godtrogen och allmänt ansetts olämplig som uppbördsman. Adolfsson hade vid något tillfälle under 1950 hos regementets stabschef anhållit om inventering av 3. kompaniets materiel men utan resultat. I maj 1951 hade Adolfsson förnyat sin framställning hos tyg-

officeren, varpå regementschefen tillsatt den inventeringskommission som sedermera uppdagade bristerna.

Regementsstabschefen, vilken ej hörts i målet vid häradsrätten, har enligt förundersökningsprotokoll upplyst, att Adolfsson någon gång under 1950 samtalsvis framkastat, att inventering kanske borde ske å kompaniet men ej anhållit därom.

Med hänsyn till vad Adolfsson sålunda själv uppgivit och de omständigheter som i övrigt framkommit i målet finner häradsrätten ådagalagt, att Adolfsson under ett par års tid före maj 1951 i skilda avseenden efterstätt sina skyldigheter såsom kompanichef i fråga om uppsikten över kompaniadjutantens handhavande av och vård om intendentur- och tygmateriel som utlämnats till kompaniet för gemensamt eller personligt bruk. Särskilt anmärkningsvärt är att Adolfsson ej med tillräcklig kraft ingripit mot Pannell för att göra slut på den ordning och slapphet som uppenbarligen i flera avseenden vidlått dennes materielförvaltning. Vad sålunda ligger Adolfsson till last anser häradsrätten vara av sådan art att han ej kan undgå ansvar för tjänstefel i den mån hans försumlighet faller inom en tid av fem år före den 6 september 1954. För tidigare förseelse är straff nu förfallet.

Vad angår skadestandsfrågan hava Pannell och Adolfsson i vissa avseenden medgivit, i andra åter bestritt ersättningsskyldighet. — Då Pannell och Adolfsson själva vållat att nöjaktig redovisning ej kunnat lämnas för den saknade materielen, kunna de såsom ansvariga för materielförvaltningen icke undgå ersättningsskyldighet.

Mot fordrade beloppens skälighet har ej gjorts någon erinran.

I en den 7 januari 1955 dagtecknad skrift anhåller Adolfsson, som är född år 1917, att bli befriad från skyldigheten att utgiva de utdömda beloppen. Till stöd för sin framställning anför Adolfsson bland annat följande: Om han skulle nödgas betala de utdömda beloppen skulle hans familj för lång tid framåt bli lidande genom att hans ekonomi undergrävas. Adolfsson vill vidare framhålla att han på grund av befälsbrist år 1947 som löjtnant placerats i kompanichefsbefattning utan att besitta för dylik tjänst tillräcklig erfarenhet. Då han ej känt till bestämmelsen om chefs skyldighet att en gång om året verkställa inventering av viss till kompaniet utlämnad materiel men misstänkt, att materielläget ej var korrekt, hade han hos förman begärt inventering. Framställningen föranledde emellertid icke vid detta tillfälle till någon åtgärd.

Sedermera har jämväl Pannell, som är född år 1912, i en den 25 januari 1955 dagtecknad skrift anhållit att bli befriad från ersättningsskyldighet. Han förklarar att erläggandet av det för honom så betydande beloppet kommer att bli mycket betungande och för mycket lång tid bereda honom betydande ekonomiska svårigheter, då han har att försörja hustru och tre minderåriga barn i skolåldern.

Sedan ärendet remitterats till försvarets civilförvaltning för yttrande, har *chefen för Norrlands trängregemente* i skrivelse till civilförvaltningen den 18 mars 1955 tillstyrkt ansökningarna och därvid uttalat bland annat

följande: Då Adolfsson placerades som kompanichef, hade han endast fem tjänsteår som officer och saknade i alltför hög grad den erfarenhet och mognad, som krävdes hos en kompanichef. Befälsbrist hade emellertid framtvingat placeringen. Försummelseerna syntes för Adolfssons del böra tillskrivas bristande erfarenhet och rutin samt hård arbetsbelastning. Beträffande Pannell torde dennes försummelser i mycket ringa grad bero på att han vetat med sig, att han icke var ständigt kontrollerad av kompanichefen. Pannell saknade dessvärre förmåga att på ett godtagbart sätt handhava en materieluppbörd även i så ringa omfattning som vid ett kompani.

Beträffande Adolfssons och Pannells ekonomiska förhållanden upplyser regementschefen i sin skrivelse följande: Adolfssons inkomst uppgår till 1 548 kronor för månad. Han har ett sparkapital om 5 000 kronor och har icke några skulder utöver de domfästa. Hans hustru har en inkomst av 800 kronor för månad men icke förmögenhet eller skulder. Makarna har icke några barn. — Pannells månadsinkomst uppgår till 1 117 kronor. Han saknar förmögenhet och har skulder utöver de domfästa, uppgående till 1 300 kronor. Hustrun har icke inkomst, förmögenhet eller skulder. Makarna har tre barn i åldern 10, 13 och 14 år.

Försvarets civilförvaltning anför i utlåtande den 29 mars 1955 följande: Med hänsyn till straffmätningen synes principiella hinder mot bifall till ansökningarna icke möta. Då det emellertid är viktigt att kronans egendom noga vårdas synes fullständig eftergift av fordringen icke böra ifrågakomma. Vid avvägningen av det belopp, som sökandena bör betala, kan spörsmålet om deras inbördes betalningsskyldighet icke förbigås. Enligt rättspraxis härutinnan skall solidariskt skadeståndsskyldiga vid gäldandet av skadestånd taga del efter ty med avseende å omständigheterna kan vara skäligt. Av straffmätningen att döma lär — därest talan vid domstol sökandena emellan skulle anhängiggöras angående nämnda fördelning — sannolikt Adolfsson icke nödgas svara för mera än en tredjedel av den solidariskt ådömda ersättningsskyldigheten. Vid nu angivna förhållanden och med hänsyn till Pannells i jämförelse med Adolfssons svaga ekonomiska ställning förefaller en nedsättning böra ske av det belopp sökandena slutligen solidariskt anses böra gälda, utöver vad som enligt ämbetsverkets uppfattning måhända i annat fall skulle ha föreslagits. Civilförvaltningen, som i ärendet samrått med armétygförvaltningen, vill icke motsätta sig bifall till ansökningarna i så måtto att, därest av sökandena inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer inbetalas förslagsvis 800 kronor, sökandena må vara befriade från vidare betalningsskyldighet på förevarande grund.

Statskontoret förklarar i utlåtande den 13 april 1955: Statskontoret har i tidigare likartade fall framhållit angelägenheten av att ansökningar från materielredogörare om befrielse från ersättningsskyldighet bör tillmötesgå endast undantagsvis, då särskilda omständigheter föreligger. Med hänsyn till Pannells ekonomiska förhållanden vill ämbetsverket icke motsätta sig,

att Pannell medgives nedsättning av ersättningsskyldigheten till 1 800 kronor. Beträffande Adolfsson synes däremot utredningen i ärendet icke motivera annat efterskänkande av betalningsskyldigheten än beträffande ränta och rättegångskostnader. Då Adolfsson emellertid, såsom civilförvaltningen framhållit, i sista hand icke torde nödgas svara för mer än en tredjedel av det solidariskt ådömda skadeståndet, torde en nedsättning av Pannells ersättningsskyldighet jämväl böra föranleda, att Adolfssons betalningsansvar begränsas till det belopp, för vilket han i sista hand skolat svara eller i runt tal 1 800 kronor. Statskontoret föreslår därför, att Pannell och Adolfsson befrias från vidare ersättningsskyldighet, därest de inom viss av Kungl. Maj:t fastställd tid inbetalar vardera 1 800 kronor. Ämbetsverket förutsätter härvidlag, att regresskrav från Adolfssons sida icke kommer att väckas mot Pannell.

Departementschefen

Pannell har i hög grad åsidosatt sina skyldigheter som kompaniadjutant och därvid allvarligt brustit i vård och tillsyn över utlämnad materiel. Adolfsson har eftersatt sina skyldigheter att som kompanichef förrätta inventering samt att övervaka Pannell och med kraft ingripa, då denne ej fullgjorde sina uppgifter. Pannell och Adolfsson har härigenom ådragit sig en betydande skadeståndsskyldighet. Pannell torde emellertid på grund av sin betydande försörjningsplikt mot familjen vara ur stånd att utan synnerligen stora uppoffringar inom rimlig tid erlagga det utdömda beloppet. För Adolfssons del finner jag, med hänsyn till vad regementschefen anfört, mildrande omständigheter föreligga. På grund av det anförda vill jag icke motsätta mig att sökandena, i enlighet med statskontorets förslag, befrias från ersättningsskyldighet mot inbetalande av vardera 1 800 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att vardera av S. W. Pannell och C. S. Adolfsson må, därest han inom tid som av Kungl. Maj:t bestämmes till försvarets civilförvaltning inbetalar 1 800 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan jämlikt Ångermanlands mellersta domsagas häradsrätts dom den 16 december 1954.

5.

Sedan värnpliktige K. E. G. Hedström den 2 december 1952 skadats i samband med artilleriskjutningar å Villingsbergs skjutfält fördes i anledning härav vid rådhusrätten i Karlstad ansvars- och ersättningstalan gentemot kaptenen G. W. Hjukström och löjtnanten L. B. Lundén. Aklagaren anförde därvid bland annat följande.

Hjukström hade varit chef för en avdelning officerare från Värmlands regemente (I 2), däribland Lundén, som den 2 december 1952 besökt Villingbergs skjutfält, varvid de färdats i en militärbil, förd av Hedström. Hjukström hade vid 8.40-tiden på förmiddagen från en plats å övningsfältet, kallad Bensinmacken, beordrat Hedström att med bilen skjutsa en officer till Acksjölägrät, en sträcka om cirka 10 kilometer, och därefter återvända till Bensinmacken, vilken plats i ett senare skede av övningarna skulle utgöra mål för artilleriet. Hjukström hade därefter tillsammans med övriga officerare från I 2 begivit sig till platsen för övningarnas första moment, cirka 10 minuters gångväg norrut från Bensinmacken. Efter momentets avslutande hade de begivit sig tillbaka till Bensinmacken, där de inträffat klockan omkring 9.20. Hedström hade då ännu icke återkommit, varför Hjukström och övriga officerare till fots begivit sig till platsen för andra momentet, benämnd Lövhaget, cirka 2 kilometer från Bensinmacken. Då de under vägen dit icke mött Hedström, hade Hjukström från Lövhaget givit order till Lundén att tillse, att Hedström blev stoppad vid Lövhaget, så att han icke fortsatte ned till Bensinmacken enligt förut erhållen order. Då andra momentet varit avslutat, hade Hjukström erhållit rapport från Lundén, att Hedström ännu icke återvänt. Hjukström hade då givit order om att en motorcykelordonnans skulle sändas till Acksjölägrät för att taga reda på varför bilen icke återvänt. Han hade även sänt ut ordonnanser i andra riktningar för att efterspana bilen, men icke längs vägen Lövhaget—Bensinmacken förrän efter klockan 11.30. Då bilen icke kunnat anträffas, hade han vid något tillfälle mellan klockan 11.30 och 11.45 vid vägskalet vid Runstorp anmält för övningsledaren, att han saknade sin bil och höll på att efterforska densamma. Övningsledaren hade då bestämt, att ytterligare eldgivning icke finge ske, förrän bilen anträffats. — Lundén hade vetat om att Hedström klockan omkring 8.40 beordrats köra till Acksjölägrät samt därefter återvända till Bensinmacken. Vid I 2-officerarnas återkomst till Bensinmacken klockan omkring 9.20 hade Lundén frågat Hjukström, om han skulle invänta bilen till dess den kom tillbaka, men Hjukström hade svarat, att de kanske mötte bilen, då de gingo vägen till Lövhaget. När de klockan omkring 9.40 anlant till Lövhaget utan att hava mött bilen, hade Lundén av Hjukström erhållit order att tillse, att Hedströms bil blev stoppad vid Lövhaget. Lundén hade därvid så gott som omedelbart givit värnpliktige motorcykelordonnansen K. I. Johansson, som uppehöll sig å en vid Lövhaget omedelbart öster om vägen belägen parkeringsplats, order att stoppa alla bilar som kommo mot Lövhaget och hindra deras vidare passage mot Bensinmacken. Han hade dock icke orienterat ordonnansen närmare om vad saken gällde. Därefter hade Lundén lämnat vägen och gått till platsen för genomgången av andra momentet omkring 60 meter väster om vägen. Vid ett par tillfällen hade han inspekterat ordonnansen och därvid erhållit besked, att bilen icke syntts till. Lundén hade redan från början godkänt en å parkeringsplatsen stående sjuktransportbils förarsäte såsom uppehållsplat för Johansson vid fullgörande av uppdraget. — Hedström hade efter försening på grund av påläggning av snökedjor avrest från Acksjölägrät klockan omkring 9.40 och torde hava passerat Lövhaget klockan omkring 9.50 samt nått den anbefallda platsen vid Bensinmacken klockan omkring 9.55, där han sedan kvarstannat enligt erhållen order. Under tiden klockan 10.00—10.20 hade Hedström hört artillerield (andra momentet). Vid klockan 11.21 avgiven artillerield (tredje momentet) mot Bensinmacken hade Hedström, som då suttit i bilen och väntat,

blivit skadad bland annat å vänster hand, båda benen och fötterna av två granater, som slagit ned alldeles invid bilen. Han hade tagit sig ur bilen och släpat sig mot Lövhaget. Han hade sedan anträffats av en motorcyklist liggande på vägen cirka 300 meter från Bensinmacken klockan 12.18. Även bilen hade erhållit skador.

Ansvar yrkades å Hjukström för det han gjort sig skyldig till försummelse av tjänsteplikt genom att icke i tid göra anmälan till övningsledningen om att Hedström saknades samt genom att i övrigt icke vidtaga effektiva åtgärder till förhindrande av att Hedström återvände till den plats, som enligt vad som varit bekant för Hjukström i ett senare skede av övningarna skulle utgöra mål för artilleriet, ävensom för vållande till kroppsskada å Hedström. — Å Lundén yrkades ansvar för det denne gjort sig skyldig till försummelse av tjänsteplikt genom att icke giva ordonnansen Johansson tillräckliga instruktioner för fullgörande av uppdraget att hejda bilen samt genom att godkänna sjuktransportbilens förarsäte såsom uppehållsplats, ävensom visat oförstånd genom att icke själv stanna vid vägen och stoppa bilen, då den kom, samt för vållande till kroppsskada å Hedström.

Vidare fördes vid rådhusrätten ersättningstalan mot Hjukström och Lundén, av Hedström för resor i samband med läkarvård samt av försvarets civilförvaltning och riksförsäkringsanstalten för utgifter i anledning av olycksfallet och av civilförvaltningen jämväl för utgifter för reparation av bilen m. m. Målsägandena förbehöll sig rätt att framtiden föra talan om ytterligare ersättning och yrkade ersättning för kostnaderna å målet.

Hjukström och Lundén bestred mot dem förd talan men vitsordade åklagarens uppgifter om händelseförloppet.

Rådhusrätten meddelade dom i målet den 13 oktober 1953. Därvid fälldes Hjukström till ansvar och förpliktades utgiva skadestånd m. m., medan Lundén frikändes.

I sina domskäl anförde rådhusrätten bland annat följande:

Utredningen giver vid handen, att Hedström måste hava kört förbi Lövhaget vid något tillfälle under andra momentet; någon exakt tidpunkt härför har dock icke kunnat fastställas. — Vidkommande först mot Hjukström förd talan är det uppenbart, att Hedström ej skulle hava kunnat oanmärkt passera vid Lövhaget under den av Hjukström beordrade avspärningen, därest den haft avsedd verkan. När Lundén efter andra momentets slut anmält, att Hedström ej anlant till Lövhaget, får därför Hjukström anses hava haft visst, ej ringa berättigande för ett antagande att Hedström försenats av någon anledning — upplyst är, att väglaget var halt — och att efterforskningar efter bilen då icke varit av nöden i vidare mån än genom utsändande av en ordonnans utefter vägen mot Acksjölägrät. Att Hjukström icke före den tidpunkt, då han erhöll rapport av denna ordonnans att Hedström redan för länge sedan begivit sig från Acksjölägrät, och senast omedelbart efter andra momentets avslutande gjort anmälan, som skolat medföra inställande av eldgivning från batterierna,

finner emellertid rådhusrätten med hänsyn till den Hedström givna ordern att med bilen infinna sig vid Bensinmacken — vilken plats under tredje momentet skulle utgöra mål för artillerielden — innebära sådan försummelse av Hjukström, att denne icke kan undgå ansvar och skadeståndsskyldighet i målet, för vållande till den Hedström åsamkade skadan, vilken är av beskaffenhet, som i 14 kap. 12 § strafflagen sägs. Omständigheterna få emellertid anses för Hjukström mildrande. — Vad därefter angår åtalet mot Lundén finnes denne — som icke, såvitt utredningen givit vid handen, ägt kännedom om Bensinmackens läge inom farligt område — genom sin order till Johansson hava meddelat denne instruktion för fullgörande av uppdraget som post, vilken icke kan anses onöjaktig. Lundéns medgivande för Johansson att därvid uppehålla sig i sjuktransportbilen måste visserligen betecknas som mindre lämpligt, men kan icke anses innefatta försummelse eller oförstånd i tjänsten som föranleder ansvar för Lundén, lika litet som det förhållandet att Lundén, utan uttrycklig order därom, underlåtit att själv fullgöra uppdraget att hejda bilen.

Rådhusrätten dömde jämlikt 14 kap. 17 § andra stycket strafflagen Hjukström för vållande till skada som i samma kap. 12 § sägs att utgiva 20 dagsböter om 12 kronor. Härjämte förpliktades Hjukström att, emot kvitto, genast utgiva, till Hedström 251 kronor 10 öre, till civilförvaltningen 7 986 kronor 68 öre jämte fem procent ränta därå från den 23 september 1953 tills betalning sker och till riksförsäkringsanstalten 1 256 kronor 75 öre. Vidare förpliktades Hjukström att för kostnader å målet gottgöra civilförvaltningen med 492 kronor och riksförsäkringsanstalten med 35 kronor samt att återgälda statsverket dels vad av allmänna medel utgått i anledning av Hedström beviljad fri rättegång eller 394 kronor 80 öre, dels ock kostnader för biträde och vittneslöner, 500 kronor. Vidare förbehölls målsägandena rätt att framdeles i mån av befogenhet föra talan mot Hjukström om ytterligare skadestånd.

Svea hovrätt, där Hjukström fullföljde talan mot rådhusrättens dom, fann genom dom den 27 april 1954 ej skäl att göra ändring i rådhusrättens dom. Hjukström förpliktades att ersätta kronans rättegångskostnader i hovrätten med 150 kronor samt att återgälda statsverket kostnader för rättegångsbiträde m. m. med tillhoppa 1 383 kronor 70 öre.

Sedan Hjukström ansökt om prövningstillstånd och revision, fann Kungl. Maj:t genom beslut den 29 december 1954 ej skäl att meddela prövningstillstånd, i följd varav hovrättens dom skulle stå fast. I samband härmed förpliktades Hjukström att återgälda statsverket ett belopp av 350 kronor, som utgivits i biträdesersättning.

I en den 11 april 1955 dagtecknad skrift har Hjukström — under erinran att han sålunda förpliktats att utgiva till Hedström 251 kronor 10 öre och till civilförvaltningen 7 986 kronor 68 öre jämte ränta samt till riksförsäkringsanstalten 1 256 kronor 75 öre — anhållit att han måtte befrias från skyldighet att till civilförvaltningen och riksförsäkringsanstalten ut-

giva utdömda skadeståndsbelopp samt att Kungl. Maj:t måtte övertaga betalningsansvaret för det belopp Hjukström förpliktats utgiva till Hedström.

Till stöd för framställningen anför Hjukström bland annat följande:

Såsom framgår av underrätternas domar ha omständigheterna för mig ansetts mildrande och jag har också givetvis själv varit av den uppfattningen, att jag ingalunda tagit alltför lätt på frågan om mitt ansvar, utan i stället vidtagit alla de åtgärder, som jag mot bakgrunden av för handen varande omständigheter bedömt erforderliga.

Jag är gift och har två barn, nämligen en trettonårig dotter och en sjuårig son. Min lön, utgår efter lönegrad Md 27. För närvarande uppbär jag dessutom timarvode såsom deltidslärare i krigskonst vid flygkadettskolan i Uppsala, vilket arvode under år 1954 uppgick till sammanlagt 305 kronor. Jag kan icke räkna med ytterligare extrainkomster i framtiden, men däremot torde mina möjligheter att erhålla sådana komma att minskas. Min maka har icke något förvärvsarbete och hon är för närvarande på grund av sjuklighet icke i stånd att utföra något sådant arbete, vartill kommer att hon saknar yrkesutbildning. Varken min hustru eller jag har förmögenhet, men jag har låneskulder å cirka 13 800 kronor, å vilka skulder avbetalning sker med ungefär 200 kronor i månaden. Räntan å dessa lån uppgår till omkring 60 kronor för månaden. Sedan amortering skett samt ränta och skatt elagts, återstå å min månadslön omkring 1 000 kronor, varför min familj och jag leva på en jämförelsevis låg standard. Det utdömda skadeståndet skulle av mig kunna erläggas allenast genom upptagandet av ett lån å motsvarande belopp, vilket i och för sig knappast vore möjligt, men även om så vore, skulle detta innebära, att amortering å lånet icke kunde ske före mitt inträde i pensionsåldern, som är 55 års ålder och inträffar om tio år, därest jag vinner befordran till regementsofficer; eljest ingår jag i pensionsåldern fem år tidigare. Ett fullgörande av skadeståndsskyldigheten skulle alltså, om det över huvud visade sig möjligt, i ekonomiskt avseende helt fördärva min framtid samt därigenom även bliva ödesdigert för min familj och särskilt för mina barn, vilkas högre skol- och yrkesutbildning jag då icke skulle kunna bekosta.

Försvarets civilförvaltning förklarar i utlåtande den 25 juli 1955 att ämbetsverket med hänsyn till omständigheterna vid skadans uppkomst och Hjukströms ekonomiska förhållanden intet har att erinra emot att Hjukström befrias från ersättningskyldighet mot inbetalande av förslagsvis 1 200 kronor.

Chefen för Värmlands regemente anför i yttrande till civilförvaltningen den 21 maj 1955 bland annat följande. Vid bedömande av Hjukströms framtida ekonomiska ställning är det av största betydelse att beakta att Hjukström — på grund av en i förhållande till tjänsteåldern (officersexamen 1939) hög levnadsålder (45 år) — oaktat mycket goda krigshögskole- och tjänstgöringsbetyg icke kan påräkna regementsofficersbefordran förrän i förhållandevis hög levnadsålder. Hjukström är en skicklig och ansvars-kännande officer som genom energi och arbetsförmåga långt utöver det vanliga på sina skiftande uppgifter gjort stora insatser. Det vore därför ytterst

beklagligt om detta enstaka misstag skulle medföra en förstörd ekonomi med allt vad därav följer i minskad arbetsförmåga samt bekymmer för familjen och dess framtid. — På grund härav tillstyrker regementschefen Hjukströms ansökning såsom synnerligen behjärtansvärd.

Riksförsäkringsanstalten anför i yttrande den 13 juli 1955 bland annat följande: Anstaltens fordran har stigit till 3 810 kronor 75 öre. Hedström har tillerkänts livränta tills vidare för tiden till och med den 27 januari 1956 med 1 200 kronor för år, varvid nedsättningen av arbetsförmågan beräknats till 25 %. Därest livräntan, som kommer att omprövas i början av år 1956, skulle komma att definitivt fastställas till samma belopp, utgör kapitalvärdet av livräntan från den 28 juli 1955 under Hedströms återstående livstid 31 560 kronor. — Med hänsyn till de omständigheter, varunder olycksfallet inträffat, och i betraktande av vad som upplysts angående Hjukströms ekonomiska förhållanden vill anstalten för sin del icke motsätta sig, att han befrias från vidare ersättningskyldighet i förevarande fall därest han fullgör viss inbetalning.

Statskontoret har enligt utlåtande den 3 augusti 1955, i likhet med civilförvaltningen, icke något att erinra mot att Hjukström befrias från vidare ersättningskyldighet mot inbetalande av förslagsvis 1 200 kronor.

I ärendet har upplysts att Hjukströms rättegångskostnader betalas av Svenska officersförbundet.

Departementschefen

Av utredningen framgår att till skadefallet bidragit en rad olyckliga förhållanden. Domstolarna har också funnit omständigheterna mildrande. Det skulle uppenbarligen vara mycket svårt, måhända omöjligt, för Hjukström — som redan har betydande skulder — att komma ut med kronan tillkommande ersättning. Med hänsyn till det nu anförda och de synnerligen goda vitsord Hjukström erhållit, anser jag, att starka billighetsskäl talar för att Hjukströms skyldighet att utgiva ersättning till kronan nedsättes högst avsevärt, förslagsvis till 500 kronor. Något övertagande av Hjukström ådömd ersättningskyldighet gentemot Hedström synes däremot ej böra ifrågakomma.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att G. W. Hjukström, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 500 kronor, befrias från återstående ersättningskyldighet till statsverket på grund av förenämnda olyckshändelse den 2 december 1952.

6.

Under övningsflygning den 23 augusti 1954 med ett krigsflygskolan tillhörigt skolflygplan med fältflygaren S. T. Westberg som lärare och P. G. Almqvist som elev, strömmade bensen ut över högervingen sedan planet på 2 000 meters höjd lagts i spinn. Bensinen antändes av avgasflammor från det över vingen befintliga avgasröret. Almqvist och Westberg hoppade ur planet med fallskärmar, som utlöstes normalt. Almqvist erhöll lätta brännskador i ansiktet och på högra handen samt bröt ett mellanfotsben, då han tog mark. Westberg erhöll svåra brännskador i ansiktet, på högra handen och på vristerna. Planet totalhavererade.

I anledning av det inträffade fördes vid Södra Åsbo och Bjäre häradsrätt ansvars- och skadeståndstalan mot värnpliktige S. G. Thulin. Vederbörande åklagare yrkade ansvar å Thulin, som den 23 augusti 1954 tjänstgjort såsom värnpliktig mekaniker vid planet, för det han, som före flygningen kontrollerat bränslemängden i planets tankar, avlämnat planet till Westberg såsom klart för flygning utan att ha låst locket till högra vingtanken med påföljd att bensen strömmade ut och antändes, då planet gick in i spinn åt höger.

Kronan yrkade skadestånd av Thulin med tillhopa 14 665 kronor 24 öre jämte ränta för förlust av planet samt för utgifter för lön och vård åt de skadade m. m.

Thulin bestred de mot honom framställda ansvars- och skadeståndsyrkandena. Han uppgav bland annat att han före avlämnandet av planet avtagit locken till vingtankarna och kontrollerat bränslenivån, att han därpå satt fast locken, vilket vore en ren vanesak, att han därefter väntat på en tankbil för eftertankning av höger vingtank, att flygföraren Westberg emellertid kommit före tankbilen samt tagit plats i planet och samtidigt meddelat att eftertankning icke vore behövlig, emedan dagens program ändrats så att planet icke skulle ut på långnavigering, samt att Thulin därpå hjälpt till med starten av planet.

Häradsrätten meddelade dom i målet den 15 februari 1955 och uttalade därvid bland annat följande.

På grund av vad som framkommit i målet måste det anses helt uteslutet att olyckan inträffat av annan orsak än att locket till påfyllningsstudsens å flygplanets högra vingtank icke blivit ordentligt påsatt före flygningen. Såsom mekaniker vid flygplanet har Thulin haft att svara för att tanklocket suttit rätt och varit väl åtdraget då han anmälde planet klart för flygning. Tydligen har Thulin, som räknat med att planet skulle användas för långnavigering och skulle vara fulltankat, efter varmkörning, därvid använts bränsle från högra vingtanken, varit inriktad på att den nämnda tanken skulle påfyllas bensen från den tankbil, vilken befann sig vid linjen. Thulin har därför ansett onödigt att, i avbidan på tankbilens ankomst till planet,

påsätta eller fastskruva tanklocket till högra vingtanken, vilket tanklock Thulin tagit av i och för undersökning av bensinmängden i tanken. Innan tankbilen kommit fram till planet har Westberg anlänt och meddelat, att planet icke skulle gå på långnavigering och således icke behövde topp-tankas. Thulin blev omedelbart upptagen med att hjälpa Westberg vid fastspänningen, varefter Thulin var sysselsatt med att starta motorn — vilken var svårstartad — och med att hjälpa eleven vid fastspänningen. Under dessa åtgärder har Thulin glömt bort tanklocket, och planet har, sedan Thulin anmält det klart för flygning, startat utan att tanklocket varit påsatt eller fastskruvat. — Det har anförts i målet att det måste anses förklarligt om Thulin under föreliggande förhållanden råkat glömma tanklocket; och i anslutning härtill har vidare anförts, att man ej må ställa för stora krav på en värnpliktig mekaniker, vilken icke kan förväntas ha förvärvat samma precision och rutin i arbetet som en yrkestekniker besitter. — Även om så skulle förhålla sig att man — helt allmänt sett — icke kan ställa fullt samma krav på en värnpliktig mekaniker som på en yrkestekniker i flygvapnet, är i detta fall att beakta att Thulin under lång tid tjänstgjort såsom mekaniker vid flygplan av förevarande typ samt att den åtgärd, varom här är fråga, är av enkel beskaffenhet; den skiljer sig icke väsentligt från den åtgärd som vidtages, då man efter påfyllning av bensen i en bil åter påsätter locket till bensintanken. Vid sakens bedömning är vidare att beakta att, med hänsyn till de stora risker som i händelse av materialfel föreligga för den flygande personalen och för materielen, det är nödvändigt att fordra ansvarskänsla och synnerlig noggrannhet av dem som i egenskap av mekaniker ha att svara för att flygplanen, när de avlämnas för flygning, verkligen äro klara för flygning.

Häradsrätten dömde Thulin att för tjänstefel böta 50 dagsböter om sju kronor samt förpliktade honom att utgiva skadestånd till kronan med 14 665 kronor 24 öre jämte ränta efter fem procent från den 15 februari 1955 tills betalning sker. Härjämte förpliktades Thulin att med 520 kronor återgälda statsverket kostnaderna för offentlig försvarare. Domen vann laga kraft.

I en den 19 april 1955 dagtecknad skrift anhåller Thulin att bli befriad från böterna och skadeståndet. Han anför därvid bland annat följande: På grund av orderändringen blev eftertankningen ej verkställd och Thulin blev upptagen av andra uppgifter för planets startande. Det är sannolikt att han därvid glömt låsa locket på höger vingtank, vilket han lossat. Locket till vingtanken sitter i en fördjupning i tanken och faller därför icke av, även om det är olåst, så länge planet är i markläge och man kan icke omedelbart iakttaga huruvida det är låst eller icke, utom vid närmare undersökning. Det är därför förklarligt att Thulin, då han erhöll besked om långnavigeringens inställande och erhöll ny order, i hastigheten glömde låsa locket. Hade eftertankningen blivit fullföljd, hade han fått anledning tänka på lockets låsning och olyckan hade uteblivit. Nu blev det icke så. Den mänskliga mekanismen är icke fullkomlig. Omständigheterna torde emellertid vara synnerligen förmildrande.

Av handlingarna framgår att Thulin, som är född den 16 september 1933

och till yrket är plåtslagare, är ogift och icke har någon försörjningsplikt. Hans veckolön uppgår sedan skatten avdragits till 116 kronor. Han saknar förmögenhet.

Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) har genom beslut den 17 juni 1955 funnit anledning ej förekomma att lämna bifall till ansökningen i vad den avser befrielse från böterna.

Beträffande Thulins ansökan att bli befriad från honom ådömt skadestånd anför *försvarets civilförvaltning* i utlåtande den 15 november 1955: Den flygande personalens säkerhet är till mycket stor del beroende av mekanikernas kunnighet och noggrannhet. I detta fall har Thulin brustit i rent rutinmässig noggrannhet och eftertanke genom att icke företaga en åtgärd av så elementär karaktär som att låsa bensinlocket innan flygplanet anmäldes vara klart för flygning. Thulins slarv kunde ha kostat två människors livet. Hans förseelse måste därför betraktas som mycket allvarlig, vilket också kommit till uttryck däri, att antalet utdömda dagsböter bestämts relativt högt. — Med hänsyn till Thulins förhållandevis svaga ekonomiska ställning, vill civilförvaltningen dock icke motsätta sig, att han, därest han före viss, av Kungl. Maj:t fastställd tidpunkt inbetalar förslagsvis 1 000 kronor, må befrias från återstående ersättningskyldighet.

Statskontoret ansluter sig i utlåtande den 3 december 1955 till civilförvaltningens förslag.

Departementschefen

Thulin har gjort sig skyldig till en allvarlig förseelse, som medförde svår personskada och betydande materielförlust samt innebar överhängande risk för förlust av två människoliv. Fullständig befrielse från ersättningskyldighet bör därför icke komma i fråga. Med hänsyn till svårigheten för Thulin att gälda ifrågavarande betydande ersättningsbelopp till kronan vill jag icke motsätta mig att Thulin befrias från ersättningskyldighet mot att han, såsom myndigheterna föreslagit, inbetalar 1 000 kronor.

Jag hemställer alltså att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att S. G. Thulin, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 1 000 kronor, befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan på grund av Södra Åsbo och Bjäre häradsrätts dom den 15 februari 1955.

7.

Genom fältskyddsrättens vid Kiruna—Jokkmokks försvarsområdesstab i denna del lagkraftvunna utslag den 29 mars 1944 förpliktades förrådsvaktmästaren *Karl Gustav Hallstensson* att solidariskt med tidigare dömd landstormslöjtnanten Erik Wiktor Eriksson till kronan utgiva skadestånd

med 11 000 kronor 74 öre jämte 5 % ränta därå från den 30 oktober 1943 till dess betalning sker.

De närmare omständigheterna var följande. Hallstensson, som under tiden den 19 november 1940—den 30 september 1942 tjänstgjort som landstormsförrådsförvaltare i Kiruna, förordnades den 1 oktober 1942 till förrådsvaktmästare vid Kiruna—Jokkmokks försvarområdesstab i Kiruna, där Eriksson fullgjorde viss tjänstgöring som intendent. I början av december 1942 kom Eriksson och Hallstensson överens om att utskryva falska räkningar i syfte att för dessa söka erhålla betalning av en krigskassa i Kiruna. Hallstensson hade sedermera vid olika tillfällen under tiden den 15 december 1942—den 11 september 1943, varje gång i samråd med Eriksson, i ömsom fingerade ömsom verkliga personers namn utskrivit och kvitterat sammanlagt 38 räkningar, vilka enligt sitt innehåll hänfört sig till utförda reparationsarbeten. Två av räkningarna hade attesterats av Hallstensson i dennes uppgivna egenskap av avgående landstormsförrådsförvaltare. Å övriga räkningar har Hallstensson i vederbörande materielredogörelses namn tecknat bevis om att arbetena utförts. I en del fall har dessa namn varit fingerade. Räkningarna har därefter attesterats av Eriksson i dennes egenskap av intendent. På grund av de sålunda förfalskade räkningarna har Hallstensson från krigskassan utbetalt 11 000 kronor 74 öre. Härav har Eriksson erhållit hälften.

Fältskyddsretten fann i sitt utslag att Hallstensson var förfallen till ansvar för uppsåtlig förbrytelse i tjänsten för egen fördel tillika med grovt bedrägeri medelst förfalskning. På grund härav och då av läkarutlåtande framgick att Hallstensson vid tiden för brottens begående befunnit sig i sådant tillstånd, som avses i 5 kap. 6 § allmänna strafflagen, dömdes han att hållas till straffarbete i åtta månader. Hallstensson ålades vidare att solidariskt med Eriksson till kronan utgiva skadestånd enligt vad tidigare anförts.

Krigshovrätten, där Hallstensson anförde besvär i ansvarsfrågan, prövade genom lagakraftvunnet utslag den 15 december 1944 lagligt fastställa överklagade utslaget.

Av Hallstensson gjord ansökning att av nåd bli befriad från ådömt ansvar har avslagits av Kungl. Maj:t.

I en den 9 december 1950 dagtecknad skrift har Hallstensson anhållit att bli befriad från skadeståndsskyldigheten. Till stöd för framställningen anförde Hallstensson i huvudsak följande. Eriksson är numera avliden. Hallstensson var anställd som gruvarbetare i Kiruna och hans inkomster varierade mellan 600 och 625 kronor i månaden. Efter avdrag för skatt, hyra och övriga utgifter kvarstod en behållning av omkring 50 kronor per månad. Han var gift och hade tre barn. Hustrun hade inget förvärvsarbete. Vid utmättningsförsök hos Hallstensson hade fattigdomsbevis utställts. Det kunde ej förväntas att han i framtiden skulle få tillgångar i den omfattning, att han förmår gälda skulden eller del därav.

Försvarets civilförvaltning, som från landsfiskalen i Kiruna införskaffat utredning, som bestyrkte Hallstenssons uppgifter om sin ekonomi m. m., framhåller i utlåtande den 14 februari 1951 bland annat följande: Hallstenssons ersättningsskyldighet har sin grund i brottsliga handlingar. Principiella skäl talar därför mot eftergift av skadeståndet, helt eller delvis. Med hänsyn till Hallstenssons försörjningsplikt och svaga ekonomi och då det icke torde finnas någon utsikt att han i framtiden skall bli i stånd att fullgöra en betalningsskyldighet av ifrågavarande omfattning, vill ämbetsverket emellertid icke motsätta sig, att Hallstenson befrias från återstående ersättningsskyldighet, därest han inom viss, av Kungl. Maj:t fastställd tid till civilförvaltningen inbetalar förslagsvis 500 kronor.

Statskontoret ansluter sig i utlåtande den 7 mars 1951 till vad civilförvaltningen anfört och hemställt.

I ärendet har inhämtats, att vid försök till utmätning av ifrågavarande fordran hos Eriksson denne befunnits sakna utmätningbara tillgångar samt att den efter honom upprättade bouppteckningen utvisar brist i boet.

På förekommen anledning har försvarets civilförvaltning sedermera från polismyndigheten infortrat ytterligare uppgifter angående Hallstenssons ekonomi. Därvid har den 15 december 1955 inhämtats följande: Hallstenson är sedan 1952 anställd såsom vaktman vid Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag. Hans inkomster under år 1955 har för tiden till och med november uppgått till 12 525 kronor. Han har icke några skulder utöver sin skuld till kronan men har ej heller några tillgångar. Hans barn är nu i åldern 20, 15 och 8 år. De två äldsta barnen går i läroverk. Hans hustru lider av ständig huvudvärk och yrsel och är därför icke arbetsför.

Enligt uttalande av *civilförvaltningen* den 20 december 1955 har nyssnämnda uppgifter om Hallstenssons ekonomi m. m. icke föranlett ämbetsverket att frånga vad ämbetsverket anfört och föreslagit i sitt tidigare utlåtande i ärendet.

I förnyat yttrande den 12 januari 1955 anför *statskontoret* följande: Med hänsyn till numera i ärendet föreliggande utredning, av vilken framgår att Hallstenssons inkomst uppgår till närmare 14 000 kronor för år, finner statskontoret de av civilförvaltningen i utlåtandet den 14 februari 1951 framförda skälen för en eftergift av skadeståndet ej längre föreligga. På grund härav måste statskontoret ifrågasätta om någon som helst nedsättning bör medgivas. Skulle det likväl anses att framställningen i viss utsträckning bör tillmötesgå, torde Hallstenson i vart fall böra inbetala hälften av det belopp han förpliktats utgiva eller 5 500 kronor.

Departementschefen

Mot Hallstenssons ansökan talar att han ådragit sig skadeståndsskyldigheten genom en synnerligen allvarlig brottslighet. Med hänsyn till Hallstenssons ekonomiska förhållanden och stora försörjningsbördorna synes det

emellertid bli svårt för Hallstensson att gälda kronans betydande fordran i dess helhet. Härtill kommer att den person, som förpliktats att utge skadeståndsbeloppet solidariskt med Hallstensson, numera avlidit utan att efterlämna tillgångar. På grund av det anförda anser jag mig böra på det sätt tillmötesgå Hallstenssons ansökan att jag föreslår, att han befrias från vidare ersättningsskyldighet om han inom tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, till kronan inbetalar hälften av det utdömda kapitalbeloppet eller avrundat 5 500 kronor.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att K. G. Hallstensson, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 5 500 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av utslag den 29 mars 1944 av fältkrigsrätten vid Kiruna—Jokkmökks försvarsområdestab.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1—7 hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Patric Kalling

Bilaga

Förteckning över av Kungl. Maj:t under år 1955 avgjorda, helt eller delvis bifallna ärenden angående befrielse från ersättningskyldighet

Sökande	Grund för ersättningskyldighet	Ersättningsbelopp	Kungl. Maj:ts beslut	
			Dag	Beslutets innebörd
1	2	3	4	5
Värnpliktige fänriken R. O. Taengh	Förkommen kikare	230 kr.	18/2 55	Hel befrielse
Överfuriren T. S. Gustafsson	Skada å en kronan tillhörig bil (kylskadad motor)	885 kr. 10 öre (Härav inbetalat 380 kr.)	4/3 55	Hel befrielse
Värnpliktige S. L. Grönvall	Skada å kronan tillhöriga motorfordon (under olovligt brukande)	900 kr. jämte ränta	29/4 55	Befrielse mot inbetalning av 200 kr.
Värnpliktige G. A. V. Svensson	Skada vid tältbrand	2 189 kr. 51 öre jämte ränta (Härav inbetalat 373 kr.)	30/6 55	Hel befrielse
Laboranten vid försvarrets forskningsanstalt B. A. O. Södergren..	Förkommen kamera	200 kr.	22/9 55	Befrielse mot inbetalning av 100 kr.
Löjtnanten L. M. Werner och underofficeren A. R. Spång	Icke fastskruvad art. pjäs valt under skjutning	2 450 kr. 50 öre jämte ränta (solidariskt)	18/11 55	Befrielse, envar mot inbetalning av 250 kr.
Överfuriren B. E. Meijfeldt	Skada på grund av olovligen medgiven bilkörning	2 410 kr. 47 öre jämte ränta	30/12 55	Befrielse mot inbetalning av 200 kr.